

Vigyázni a múltat

● Merklin T.

Képeim az álom és a valóság határán mozognak, s a múltra épülnek. Egyrészt ilyen alkotmányok, másrészt szimpatikusabb számomra a régi életmód — vallja Torjay Valter, akinek nemrégiben nyílt kiállítás a Kanizsai Dorottya Gimnázium lassan közismert galériává váló folyosóján.

A tárlat ürügyén megbeszéltem randevúra Sarolta nevű kis Polskijával érkezett az autodidakta művész, aki a körmenői gimnázium után, 1992 óta a szombathelyi Képzőművészeti Szakközépiskolában tanít, s közben végzi az egyetemen a művészettörténet szakot. Míg városzéli műterem-lakása felé „saroltáztunk”, arról mesélt, hogy ez a kis kocsi eddig még minden meszeseségből hazahozta, s hogy a szombathelyi festők olyanok, mint volt valaha a szénátus: egyenként kedves, jószágos bölcs valahány, de együtt egy nagy szörnyeteg. Nem is nagyon akart a helyi viszonyokról beszélni, sokkal inkább temetői munkáiról, amit részben dokumentum-festészetnek is gondol, amennyiben megörökíti a pusztuló sírkertet.

A szép, néhány régi bútordarabbal berendezett kis lakásban

átengedtük magunkat a festmények hangulatának, például a kaposvári Rippl-Rónai-háztól festett mágikus hangulatú kis képnek, amelyen összemósódnak a tények és az ábránd, és amelynek címe: *Rippl-Rónai Jóska árnya néha nyári éjszakákon átsétál a Róna-villa kertjén*. Rendkívül megejtő a csak kék színű *Téli táj* című „belső kép”; talán egy havas szántóföld éjjel, alig kivehető szemhatárral. Szinte a Semmi — mondja a festő —, de ezt is legalább olyan nehéz ábrázolni, mint a valamit...

Végignézve még néhány régebbi festményt és rajtot, egész a fürdőszobáig jutottunk: a kád maga is tele van festett kincscivel. Egy ilyen „körülnéző” művész számára is alkalmas ad, hogy újrafogalmazza önmagát, de Torjay Valter — hogy játszunk a szavakkal — mindig a régi, azt mondja, képei java a kiállításán van, de ezekből is látható, hogy neo-szimbolista, s hogy tudja, hogy ez egy rég lefutott irányzat, mégis úgy gondolja, ebből még sok mindent ki lehet hozni. Majd behallgatunk néhány ósrégi hangplemez anyagába; élvezettel, nagy szakértelemmel és szuperlatívusokban beszél a századforduló tájéki „menő” dolgokról, például Király Ernőről, az első ma-

gyar bonvivánról, Fedák Sári-ról, minden idők egyik legemlékezetesebb színésznőjéről, Környei Béláról, a legnagyobb magyar tenoristáról... Torjay Valter gyűjti az első világhábo-

Fotó: Kiss Teodóra

rú előtti gramfon-lemezeket is; a szombathelyi Közösségi Rádióban minden kedden 5-6 percen ismert és lejátszik egy-egy régi lemezt. A festőművészről még megtudjuk, hogy a kárpitozáshoz is ért: régi, műkincs értékű bútorait maga huzatolta újra. A múltat vigyázni — mint mondja — számára életminőség kérdése, függetlenül nemesi származásától, amelyet különben szolid tisztelettel kezel.

Torjay Valter temetői sétára invitál, azzal a kommentárral, hogy sokan azt hiszik, ez a rögeszméje, és lehet, hogy így is van: amikor csak teheti, felhívja a figyelmet a gyönyörű síremlékekkel teli Jáki úti temető pusztulására. Itt nyugszanak a századelő polgári Szombathelynek első rangú emberei, a város krémje, szinte ők építették fel a

hány már egyáltalán nincs is meg. Sírok, kripták, szobrok, kereszték válnak az enyészet martalékává. Valójában nem a növényzet gondozatlansága borzasztó, hanem a félretolt kriptafedelek alól előbukkanó felforgatott és feltört koporsók, amelyekben élcimes „gyűjtők” kincsek után kutattak; állítólag pontosan tudják, hogy az 1935 előtt meghaltakkal még temettek ékszereket. Itt van például Kerner Tivadar (1860—1928) neogót kriptája — kalauzol Torjay Valter —; ő volt annak a szombathelyi villának a tulajdonosa, amelyből az ideggondozót alakították ki a Gagarin úton; minden értékét, pénzét a városra hagyta, és még egy utcát se neveztek el róla, s még azt sem teljesítik, ami kevéskét a végrendeletében kért: tartsák rendben a sírját. Megtekintjük még a többi között az 1915-ben meghalt Jusztl Nándor műlakatosnak (és családjának) a temetőben egyedülálló szecessziós sírkövet, amelyet Torjay Valter megfigyelése szerint alig egy hónapja raboltak ki. A művész mutat még néhány sírkövet, amelyet maga állított helyre, azt mondja, ki-kijár megcementezni a repedéseket... Tervezi, hogy barátai-val filmet készít a temetőről, ilyen módon is menteni, amit lehet. Ehhez egyrészt saját képei szolgálnának alapul, másrészt Bonczó István egy-egy sírről komponált zenei tételei — kiegészítve Váradi Gábor filmes ötleteivel.